

KONTURA

ART MAGAZIN #93

TEMA: DOLAZIĆI UMJETNIŠTI  
INTERVIEW: JOHANNES SAAR EXPO FRANKI: PANORAMA  
PROLETNI SALON TUELO KAO SPEKTAKL VERBALNO,  
YOKALHO RECENZIJU: ENHABOHE DALBORO OBEROVIC  
FAKTOR TRANC GROUND LOST BORAN SVETIC

Pretplata

Pretraživač

Traži

Mapa weba

Pošaljite upit

## Poetike, inovacije, konfrontacije

### Branko Cerovac

Kritički osvrt na art situaciju Rijeke potvrđuje osnovanost davnašnjeg čuđenja pokojnog kolege Davora Matičevića nad zabrinjavajućom činjenicom da sve do osamdesetih, točnije, sve do potkraj devedesetih godina, u jednom tako velikom urbanom središtu kakvo je Rijeka nije bilo značajnijih pomaka u pravcu razvoja novih umjetničkih praksi.

Počeci nečeg novog, u odnosu na štafelajno slikarstvo, skulptorski i muzejsko-galerijski vječni mainstream poratne, socijalističke Rijeke, u smislu zasada Nove umjetničke prakse koincidira s ranim radovima nekolicine protagonista ondašnje RI - scene koja je emerg- ing ranih 80-ih. Rijec je o pojavi kustosa Moderne galerije Rijeka Berislava Valušeka (prošireni mediji, performansi, prvi novomedijski radovi i urbane akcije na Biennialima mladih, zahvaljujući njegovu angažmanu i entuzijazmu; angažman oko LR Opatija), likovnog kritičara Borisa Tomana, spomenutog umjetnika Zlatka Kutnjaka, nešto kasnije Gorana Štimca, Mirka Zrinščaka, Dalibora Laginje, Line Busov; te s usponom jakog supkulturnog, punk-rock i novovalnog performerskog, akcionističkog djelovanja kulturnih osoba poput Predraga Kraljevića - Kralja iz Termita, Damira Martinovića - Mrleta (Termiti, danas Let 3), Zorana Štajduhara - Zofa iz "Grča", Marije Štrajh (njeni rani ekscesi, performansi i tome slično) i njima bliskog modnog dizajnera i umjetnika Gorana Nemarnika Gusa. TO je bila rana EMERGING - situacija 80-ih, a njeno prolongirano subverzivno djelovanje na onomad dominantnu elitnu (slikarsko, kiparsko, grafičku) scenu i tradiciju u današnjoj Rijeci se može, ili se MOGLO, osjetiti u programu i djelovanju GALERIJE O.K. Multimedijalnog centra Rijeka (1998.do 2004. g., u prostoru Kluba Palach). Naime, uvijek iznova subverzivni i underground aktivizam likovnih ali trans - plastički i sinestezijsko/sinergijski usmjerenih umjetničkih formacija u Rijeci: Grupe mladih (Jasna Šikanja, Lara Badurina, Melita Sorola Staničić, Predrag Todorović, Damir Stojnić, David Maljković, Tomislav Ćurković, Nikola Ukić, Lada Segar, te povjesničarka umjetnosti i likovna kritičarka Sabina Salamon i brojni sudionici iz Hrvatske i Slovenije) sredinom 90-ih, potom Udruge U.R.A ("tvrda jezgra" ranije Grupe mladih i Galerije

Kružna), zatim tima okupljenog u GALERIJ I O.K. MMC-a Rijeka i, odnedavno, tek osnovane Udruge Oblik i Sadržaj (Nemanja Cvijanović, Igor Eškinja, sve emerging povratnici s umjetničkih studija u bližem ili daljem inozemstvu) - s vremenom je, do 00-ih, uspio razviti dovoljnu energiju pritiska na dominantnu, konzervativno - institucionalnu gradsku scenu. Tako je ljetos Galerija O.K. (MMC Palach) uspjela, u suradnji s nekoliko "vanjskih" suradnica i suradnika, organizirati "sveriječki" i međunarodni Festival nove umjetnosti (NOVUM / FON A) - na dotad nezamislivom broju i tipu lokacija u gradu i izvan Rijeke ("ekspoziture" u Voloskom, na Golom otoku, u Balama...) Kao kustos Moderne galerije Rijeka, danas Muzeja moderne i suvremene umjetnosti, neposredno participiram u razvoju i kritičnim trenucima riječke emerging scene od jeseni 1988. godine. Prvi javni nastup u tom svojstvu izveo sam 7. prosinca 1988. organiziravši tribinu SURVIVAL (naziv parafrazira naziv ciklusa slovenskog umjetnika Brane Severa) za trajanja prilično utjecajne izložbe Kontrolirana gesta, veoma znakovite za ondašnju Made in Ri novu likovnu situaciju i senzibilitet. Kraj 80-ih istodobno je predstavljao kulminaciju i prirodno, početak dekadencije epohe Novog Enformela, lirski intonirane Nove apstrakcije odnosno pomalo patetičnog slikarstva i skulpture u trendu "Znak - Materija - Gesta - PO DRUGI PUT", ma kako mi to shvatili (novo - monokromijsko - minimalistički ili pak apstraktno - ekspresionistički - gestualno ili pak enformelno - postfluxusovsko - postbeuysovski, od autora do autora).

Najznačajniji ovdašnji fenomen koji se iz tog novoenformelnog postvedovijanskog/postbeuysovskog humusa uspješno izvukao i izrastao svakako je plastički i konceptualni razvoj markantne osobnosti i opusa jednog Mirka Zrinščaka (Vedovin venecijanski učenik, kao i prijatelj mu Dalibor Laginja, te Beuysov osebujni štovatelj i interpret). Za razdoblja rada na projektu REX SOLIA - C.M.M.I. VEPRINAC ( Zrinščak/Laginja ) potkraj 80-ih taj novi riječki korifej i bard, pregnantno i ingeniozno amalgamira i sintetizira u vlastitu nad-osobnu mitologiju, poetiku i metodologiju sve ključne sastojke ne jedino kontrolirane geste već i postmodernističke reinterpretacije ready-made skulpture, EKO-reciklaže, Site specific odabranog TOPOSA, AMBIJENTA (Veprinac-Učka), snažno osmišljenog osobnom pričom, životnom filozofijom, kao neobvezatnim naukom (urazličenim spram teza, primjerice, Leonida Šejke, "Gorgone", Željka Kipkea, Grupe šestorice autora, Ivana Kožarića i inih). Zrinščak je, u svakom slučaju, postao ranim "guruom" i zvijezdom cijelom nizu tadašnjih RI - EMERGING artista: ranom Damiru Stojniću, ranom Rinu Petehu, nizu likovnih početnika još neformalne Grupe mladih. Naravno, ne radi se toliko o formalističkom, čisto likovnom utjecaju već puno više o utjecaju jedne markantne osobnosti koja je samosvjesno i u velikom stilu zauzela vlastitu artistsku poziciju, habitus, gard, nakon riječkih likovnih bardova kalibra Venuccija, Smokvine, Kaline i - kojeg li još?

Odabravši i uključivši, pored ostalih "novih" hrvatskih umjetnika, Mirka Zrinščaka u monumentalni postav Nove hrvatske umjetnosti (Zagreb, sredinom 90-ih) i potom u vlastitu selekciju "novih" hrvatskih umjetnika za Biennale u Veneciji 1995. godine, Igor Zidić je tome umjetniku i

posredovano njime, Novoj RI - sceni osigurao određenu afirmaciju na nacionalnoj, a po mogućnosti i međunarodnoj europskoj i svjetskoj art sceni odnosno situaciji. Temeljito uronjen u razvoj te situacije još od 1988. godine, kao kustos MGR okupio sam glavninu riječkih prinova na likovnoj sceni potkraj 1994.godine, koncipiravši i organiziravši izložbu Suvremeni riječki umjetnici - dio Nove hrvatske umjetnosti (Osijek - Zagreb - Rijeka, 1995.g.). Tu izložbu i, na njenom tragu, osnutak GRUPE (KLUBA MGR) MLADIH, popraćen nizom razgovora, tribinom, osnivačkim aktima, manifestom, nizom umjetničkih akcija, izložaba, kataloga, fanzina, foto i video dokumentacije, u čemu sam, zajedno s umjetnicima i nešto mlađom povjesničarkom umjetnosti Sabinom Salamon sudjelovao od začetka nadalje, smatram presudnim, kritičkim, radikalnim trenutkom INAUGURACIJE jedne uistinu nove, inovativno-prevratničke, samosvjesno emerging RI - SCENE, a koja je usred ratnih zbivanja uspjela afirmirati nepatvoreno URBANI, internacionalni, kozmopolitski i CONTEMPORARY - artistički Subjekt, gard i senzibilitet. Val inovativnog entuzijazma sredinom 90-tih je uzdigao na svjetlo dana RI - scene cijelu jednu novu plejadu solidno obrazovanih i neviđeno agilnih umjetnica i umjetnika: Jasnu Šikanju, Laru Badurinu, Melitu Sorola-Staničić, Predraga Todorovića, Ladu Segu (ove umjetnice i Todorović čine "tvrdu jezgru" nešto kasnije osnovane Udruge U.R.A.), Damira Stojnića, Davida Maljkovića, Tomislava Ćurkovića, Nikolu Ukića, Alena Floričića, Tanju Golić, Melindu Kostelac, djelatnih uz bok i ravnopravno s već odranije afirmiranima: Zlatkom Kutnjakom, Mirkom Zrinščakom, Daliborom Laginja, Ksenijom Mogin, Marijanom Pongracem, –aninom Božićem, Sanjom Švrljuga - Milić (L.A.E.- Metal Guru), Zdravkom Milićem, Maurom Stipanovim, Goranom Štimcem, Žarkom Violićem, Josipom Butkovićem, Majom S. Franković. Može se zaključiti kako su "učenici" dorasli starijim "profesorima" i majstorima, a u smislu inovativnosti i aktualnosti, polako ih i nadišli, barem neke od otprije markantnih veličina, za poneke čak uzora ili paradigmi.

Nova performerska, akcionistička, novomedijska, site specific, urbana, public art scena u Rijeci je, dakle, začeta i ojačala tijekom druge polovice 90-ih godina, preciznije od 1995. do 2000. godine. Tom trendu se godine 1998. priključuje tim novoutemeljene GALERIJE O.K. Multimedijalnog centra Rijeka (D.»argonja, B.Cerovac, S.Stilinović, u ranoj fazi djelovanja) koji je u protekle četiri godine promovirao na našoj sceni i niz umjetnika najmlađe generacije. Tako valja spomenuti Dunju Sablić, (učenica Dana Okija), Deana Kljuna, Milijanu Babić (Rijeka-Durban/J.A.R.) i ini, nipošto samo riječki suvremeni umjetnici i umjetnice (Tanja Dabo, Petar Stanović, Vedran Perkov...) Taj je tim, surađujući s nizom eminentnih hrvatskih i inozemnih galerista, povjesničara umjetnosti, likovnih kritičara, posebice s Brankom Franceschijem, Ivicom Županom, Olgom Majcen, Sunčicom Ostojić, Jurijem Krpanom. Inaugurirao prošlog ljeta Festival FONa, a koji samo je kruna višegodišnjeg razvoja te "emerging" situacije. Pored djelovanja Galerije O.K. - MMC Palach, novost na Ri - sceni 00-ih godina su u prvom redu osnutak Udruge O.& S. (Oblik i

sadržaj) od strane dvojice kvalitetnih venecijanskih đaka, iznimno darovitih i aktivnih slikara Nemanje Cvijanovića i Igora Eškinje, te nedavna monumentalna prezentacija tih i još ponekih riječkih EMERGING ARTISTS (izložba više kustosice MMSU Rijeka Nataše Ivančević ) u organizaciji riječkog Muzeja moderne i suvremene umjetnosti.

Pored spomenutog monumentalnog postava izložbe Emerging Artists u MMSU Rijeka, na kojoj je dobar dio protagonista i u Rijeci i u Hrvatskoj emerging već dugi niz godina, recimo od osnutka Grupe mladih/Kluba Moderne galerije Rijeka ili barem od trenutka dodjela nagrade Radoslav Putar ili pak otkupa Filip Tradea, slikovito rečeno, pored toga su jedino navedene neestetске, nimalo umjetničke rasprave oko otvorenih SURVIVAL pitanja drastično obilježile ozračje riječke umjetničke scene na prijelazu iz mukotrpne 2003. u Sretnu Novu 2004. godinu.

Kritički osvrt unatrag jednog desetljeća na art situaciju Rijeke prilično potvrđuje osnovanost davnašnjeg čuđenja pokojnog kolege Davora Matičevića nad zabrinjavajućom činjenicom da sve do 80-ih, točnije, sve do potkraj 90-ih, jednom tako velikom urbanom središtu kakvo je Rijeka nije bilo značajnijih pomaka u pravcu razvoja novih umjetničkih praksi niti novomedijski usmjerenih umjetnika, za razliku od drugih novih scena Zagreba, Splita ili Osijeka. Nije li tako? Znamo da su prvi riječki "novi" performer, body artisti, video umjetnici, iz redova umjetnika poput Alena Floričića i Tanje Golić, vlastite pionirske radove realizirali i prezentirali tek u razdoblju između 1996. i 2000. godine! O toj i takvoj situaciji u Rijeci pisao sam u više navrata, pa i u predgovoru za izložbu Golić/Florčić-Novi riječki video-pogled ( ibid. katalog/ web - stranice Galerije Miroslav Kraljević, Zagreb, 2000.). Alen Floričić se potkraj 90-tih odvažio nastupiti ne (jedino) kao slikar ili kipar nego s inovativno i istraživački koncipiranim vlastitim mix media radovima, instalacijama, ambijentima, performansima i video snimcima, s iskoracima u područja suvre-menog video arta, body arta, performansa i umjetnosti instalacije te ambijenta ili Site specific akcije u ne-galerijskom okolišu stana, prirode i drugdje. Slično je s Tanjom Golić, koja je od video dokumentacije prešla na umjetničke video radove u vlastitoj, kućnoj radinosti. Tek potom, na pragu ovoga stoljeća, javlja se u ovome gradu, u tijeku studija u drugim središtima (Split, Ljubljana, Zagreb, Venecija, Firenza, Düsseldorf...) ili po povratku, nekolicina umjetnika novog senzibiliteta i pristupa medijima, Nataša Radović, Melinda Kostelac, Dunja Sablić i još poneki, potpuno emerging. Iskorake u razne nove medije, pored rada u drugim tehnikama ili medijima, čine od samih početaka i Lara Badurina (kao multimedijaska umjetnica i scenograf za performanse i kazalište), Jasna Šikanja, Mirko Zrinščak, Dalibor Laginja (kao slikar i kazališni scenograf), Sanja Švrljuga-Milić (samostalno i s Metal Guru frakcijom L.A.E. iz Labina), Predrag Todorović, Damir Božić Pišta, Sanja Lisov, Jasna Bajlo i niz novih, manje ili više poznatih autora. No usprkos svemu, performerske, body i novomedijske (video, cyber, net ...) prakse još uvijek su jedva na pomolu kod likovnih umjetnika u Rijeci. Plesno-performerska, mimsko-kazališna i kazališna scena, ne tek supkulturna već i uistinu art, od

vremena pojave Senke Baruške i skupine Labis (od druge polovice 80-ih), Petje, Branka Žaka Valente, skupine Traffic, Teatra Rubikon i inih (obrazovanih u odgovarajućim inozemnim i tuzemnim središtima i školama, djelatnih i u Rijeci i inozemstvu), po mnogo čemu je razvijenija i, trenutno, jača od čisto plastičke koju mnogi napuste (Rijeku) čim im malo krene ili pak zapne (Sega, Radovićeve, Badurina, preminuli Siniša Lenac i toliki drugi!... ), a da ovdje pravo ni ne zažive. Na žalost (čiju?), jasno.

Ipak, zahvaljujući naporima i kretanju svih tih novih umjetnika, riječka scena ima linkove s brojnim tuzemnim i inozemnim središtima, od Zagreba i Ljubljane do Venecije, Firenze, Beča, Düsseldorfa, Barcelone ili Sjedinjenih Američkih Država. MMSU Rijeka priprema izložbu darovitog slikara i skulptora Siniše Lenca, o kojemu se, zasad, malo što govorilo, budući da je rano otišao na studij u Ameriku, gdje mu je sjajno krenulo; tamo ga je snašla smrt, po njemu je nazvana i jedna zaklada za mlade talente, a tek je pred nama da mu koncipiramo i postavimo samostalnu izložbu radova iz zaostavštine (i to o trošku obitelji umjetnika, na njihovu inicijativu).

Što reći? D'Annunziovo ili pak Kamovljevo prokletstvo? Riječki paradoksi?

Budući da je u Art magazinu "Kontura" bilo već posvećeno nešto prostora i pozornosti izložbama i projektima Galerije O.K., upućujem zainteresirane analitičare "Nove riječke situacije" jedino na činjenicu da je upravo i jedino ta indie galerija potpuno osviješteno i radikalno zauzela ispražnjenu poziciju nepostojećeg supkulturnog art-centra djelatnosti mladih u Klubu Palach (zatvorenom dvije, tri godine, do proljeća 1998.). Oformivši stručni Savjet galerije i nastavivši jednakim intenzitetom djelovati punih pet godina mandata, MMC Rijeka je prerastao zadane okvire i postao generatorom urbanog likovnog i multimedijalnog djelovanja u Rijeci, jednom od najagilnijih alternativnih galerija u Hrvatskoj. Postao je ključnim riječkim provokatorom i katalizatorom, supkulturnih i eminentno artistskih performerskih, novomedijskih, uključujući i kibernetičku umjetnost i robotiku, dešavanja, ali i društveno angažiranih djelatnosti ne samo umjetnika već i druga građana. Organiziravši nedavno veliki međunarodni Festival FONA, MMC Rijeka je "po-vukao je vruga za rep". U gradu Rijeci, na Golom otoku, u Voloskom, u Balama uspostavljena je za mnoge "kulturne stratege" jako iritantna piratska Privremena Autonomna Zona (svojevrsni neuhvatljivi TAZ: Temporary Autonomous Zone, poslužimo li se terminom Hakima Beya)! Možda po prvi put tih razmjera na likovnoj sceni Rijeke, od vremena epohe D'Annunzio, naovamo. Time je od proljeća 2003. iz zimskog sna probuđena i potaknuta cijela riječka izlazeća scena i situacija. Umjesto zaključka, postavio bih jedno važno estetsko-teorijsko pitanje: nije li estetski radikalizam pa čak i ekstremnost nove umjetničke prakse i "stanja revolucionarno - umjetničkog materijala na fronti vremena (da spojimo Adornov diskurz s Blochovim, za početak?) kritički sučeljeno s "filozofijom palanke" i krajnje nekritičkom voljom konzervativne kvazielite (oligarhije) administrativno-provincijalnog mentaliteta, onaj bitni sastojak, začim, ergo *CONDITIO SINE QUA NON*, svake iole civilizirane, razvijene i INOVATIVNO orijentirane umjetničke scene, posebno u

tranzicijskim, postkomunističkim zemljama i nedovoljno profiliranim i emancipiranim umjetničkim (ex-) centrima poput Rijeke?

Eto, to je bitno pitanje društvenog položaja suvremene scene u gradu Rijeci, već iscrpljene od jalovih didaktičko-pedagoških sjedjelki s ignorantski raspoloženim instancijama političke moći u upravnim vijećima ustanova (nerijetko upravo komično nekompetentnog sastava, suprotno slovu Zakona o muzejima, koje zahtijeva da se u takva upravna vijeća imenuju eminentne osobe iz redova kulture i znanosti) i s navodno uvijek i bez sumnje dobrohotnim Odjelom gradske uprave za kulturu, kojemu, međutim, kao da treba još koje desetljeće da razvije imalo osmišljenu i korektnu kulturnu strategiju?

**Unatoč oslobođenoj velikoj umjetničkoj energiji, u riječkim institucijama vlada sasvim drugačije raspoloženje**

## Stanje šoka?

U razdoblju 1995. do 2003. godine oslobođen je golem kvantum kreativne umjetničke energije, no fenomen početka 2004. jeste stanje ŠOKA, blokiranosti svih uistinu kreativnih prijedloga, projekata, nastojanja mladih umjetnika u smislu stvarne preobrazbe kulturno-umjetničke politike koja oduvijek diktira kulturnu strategiju grada Rijeke (malim i/ili velikim slovom: Grada?). Novinari, kulturtregeri, umjetnici, mahom dolaze do konstatacije kako je dosadašnja kulturna strategija nazadna, regresivna, konzervativna, tradicionalistička, lokalistički zadržana. Pročitajte samo gomilu napisa u rubrici Kultura riječkog Novog lista, objavljenih u posljednjih dva do tri mjeseca! A s njima o tome diskutiraju zaposlenici Odjela gradske uprave za kulturu Grada Rijeke. I, što na tu temu još reći? Kad puno više nego pitanja o značajkama, smislu i razvoju novih umjetničkih trendova, praksi, poetika i teorija do izražaja u tom ne baš

umjetničkom SPORU dolaze nametnuti od strane mainstream kulturne strategije, kao PRESUDNA pitanja ne programa i njihove kakvoće, već umjetnosti prirodno heteronomna pitanja visine cijene zakupa prostora, najamnine, "jeftinog stanovanja", poreza, buke, financiranja iz proračunskih sredstava, ukratko - pitanja PODOBNOSTI ovih ili onih aktera da sudjeluju na institucionalno ili izvaninstitucionalnoj sceni (plesnoj, mimoskoj, kazališnoj, književnoj, likovnoj, glazbenoj). Mačevi su ukrižani mahom oko slijedećih konkretnih spornih pitanja: smije li i dalje (novi mandat) ili pak nikako ne smije MMC d.o.o. Rijeka (Galerija O.K.) nastaviti djelovati u prostoru Kluba "Palach" (premda se na Natječaj nitko osim riječkog MMC-a nije prijavio s imalo konkurentnim programom djelatnosti!)? Zatim, što je s preseljenjem MMSU Rijeka u objekt bivše Tvornice R. Benčić?

Važno je i pitanje kakva je sveza između izdašnog proračunskog financiranja djelatnosti, mahom posredničke, u mreži nacionalne Clubture udruge "Drugo more" i navodno njihovog projekta "Kulturna strategija grada Rijeke"? Tko bi te zaključke imao oktroirati i potpisati? Tko je adresat?

Politika Grada? Građani Rijeke? Umjetnici, možda?  
B.C.

Dunja Sablić: CD-ROM  
Vila Velebita,  
multimedijalna instalacija, ambijentalne dimenzije,  
2003.



Igor Eškinja: Bez komentara 1,  
reflektivna folija, 2003.



Powered by [Perpetuum Mobile iSite](#)